

Doplnění gramatiky 1. lekce (Bartoňkova skripta)

ČASOVÁNÍ

Latinská slovesa se dělí do čtyř konjugací. Příslušnost ke konjugacím určujeme podle koncovky **1.** (ev. i 2.) **osoby** singuláru indikativu přítentiu aktiva a **infinitivu přítentiu**. (Ve slovníku najdeme vedle těchto dvou tvarů ještě další dva, a to koncovku indikativu perfekta aktiva a tzv. supinum.)

Indikativ přítentiu aktiva a pasiva všech konjugací se tvoří připojením **osobních přípon** k tzv. přítentnímu kmeni slovesa.

Přehled osobních přípon:

	aktivum:		pasivum:	
	sg.	pl.	sg.	pl.
1.	-ō	-mus	-or	-mur
2.	-s	-tis	-ris	-minī
3.	-t	-nt	-tur	-ntur

Přípony *-t, -nt, -or, -ntur* krátí předcházející dlouhou samohlásku. Osobní přípona tvoří s kmenovým vokálem a případně s dalšími příponami (např. v jiných časech) **koncovku**. Pro zjednodušení bude nadále používán termín „koncovka“ pro přípony i koncovky.

Přehled přítentních kmenů:

1. konjugace	2. konjugace	3. konjugace	4. konjugace	tzv. smíšená, typ <i>capiō</i> (podle 3. i 4.)
-ā-	-ē-	souhláska	-ī-	souhláska nebo -i-, liší se v různých tvarech
<i>laudā-</i> <i>laudō, āre</i>	<i>monē-</i> <i>moneō, ēre</i>	<i>leg-</i> <i>legō, ere</i>	<i>audi-</i> <i>audiō, īre</i>	<i>cap-, capi-</i> <i>capiō, ere</i>

SLOVESA 1. KONJUGACE

Slovesa 1. konjugace jsou v 1. osobě indikativu přítentiu aktiva zakončena **-ō**, v infinitivu přítentiu aktiva **-āre**. **Kmen** těchto sloves je zakončen **-ā** (tzv. *ā*-kmeny). Časujeme je podle vzoru *laudō, āre* (kmen *laudā-*). V 1. os. sg. není kmenový vokál *-ā-*, ale pouze koncovka *-ō*.

Indikativ

	aktivum:			
	sg.		pl.	
1.	<i>laud-ō</i>	chválím	<i>laud-ā-mus</i>	chválíme
2.	<i>laud-ā-s</i>	chválíš	<i>laud-ā-tis</i>	chválíte
3.	<i>laud-a-t</i>	chválí	<i>laud-a-nt</i>	chválí
	pasivum:			
	sg.		pl.	
1.	<i>laud-or</i>	jsem chválen	<i>laud-ā-mur</i>	jsme chváleni
2.	<i>laud-ā-ris</i>	jsi chválen	<i>laud-ā-minī</i>	jste chváleni
3.	<i>laud-ā-tur</i>	je chválen	<i>laud-a-ntur</i>	jsou chváleni

Imperativ

Imperativ sloves 1. konjugace odpovídá v **2. osobě singuláru slovesnému kmeni**; tvar pro **2. osobu plurálu** se tvoří přidáním koncovky **-te** ke **kmeni** slovesa.

2. os. sg.		2. os. pl.	
<i>laud-ā!</i>	chval!	<i>laud-ā-te!</i>	chvalte!

Infinitiv prézentu

Infinitiv prézentu aktiva sloves 1. konjugace tvoříme přidáním koncovky **-re** k přítomnému **kmeni** slovesa, **infinitiv prézentu pasiva** pak přidáním koncovky **-rī** ke **kmeni** slovesnému.

aktivum		pasivum	
<i>laud-ā-re</i>	chválit	<i>laud-ā-rī</i>	být chválen

IMPERFEKTUM

Imperfektum je čas minulý, kterým vyjadřujeme děj, který v minulosti **trval** nebo děj, který se v minulosti **opakoval**. Do češtiny jej překládáme **minulým časem nedokonavých sloves**.

Indikativ imperfekta sloves 1. (a 2.) konjugace se tvoří vsunutím **-bā-** mezi slovesný kmen (např. *laudā-*) a osobní příponu (akt.: *-m, -s, -t, -mus, -tis, -nt*; pas: *-r, -ris, -tur, -mur, -minī, -ntur*), tj. *laudā - ba - m, laudā - bā - s* atd.

Přehled koncovek indikativu imperfekta

aktivum	-bam	-bās	-bat	-bāmus	-bātis	-bant
pasivum	-bar	-bāris	-bātur	-bāmur	-bāminī	-bantur

Imperfektum sloves 1. konjugace

aktivum:	
sg.	pl.
1. <i>laudā-bam</i> chválil jsem	<i>laudā-bā-mus</i>
2. <i>laudā-bā-s</i>	<i>laudā-bā-tis</i>
3. <i>laudā-ba-t</i>	<i>laudā-ba-nt</i>
pasivum:	
sg.	pl.
1. <i>laudā-ba-r</i> byl jsem chválen	<i>laudā-bā-mur</i>
2. <i>laudā-bā-ris</i>	<i>laudā-bā-minī</i>
3. <i>laudā-bā-tur</i>	<i>laudā-ba-ntur</i>

FUTURUM I.

Futurum sloves **1. (a 2.) konjugace** se tvoří připojením koncovek futura k přítomnému kmeni (např. *laudā-*).

Přehled koncovek futura I. sloves 1. a 2. konjugace

aktivum	-bō	-bis	-bit	-bimus	-bitis	-bunt
pasivum	-bor	-beris	-bitur	-bimur	-biminī	-buntur

Typickým znakem futura sloves 1. (a 2.) je **-b-** v koncovce. Znakem imperfekta je slabika **-ba-**!

Futurum I. sloves 1. konjugace

aktivum:	
sg.	pl.
1. <i>laudā-bō</i> budu chválit, pochválím	<i>laudā-bi-mus</i>
2. <i>laudā-bi-s</i>	<i>laudā-bi-tis</i>
3. <i>laudā-bi-t</i>	<i>laudā-bu-nt</i>
pasivum:	
sg.	pl.
1. <i>laudā-bo-r</i> budu (po)chválen	<i>laudā-bi-mur</i>
2. <i>laudā-be-ri-s</i>	<i>laudā-bi-minī</i>
3. <i>laudā-bi-tur</i>	<i>laudā-bu-ntur</i>

SLOVESO ESSE „BÝT“

Sloveso *esse* je stejně jako v řadě jiných jazyků **nepravidelné**:

	indikativ				imperativ			
	sg.		pl.		sg.		pl.	
1.	<i>sum</i>	jsem	<i>sumus</i>	jsme				
2.	<i>es</i>	jsi	<i>estis</i>	jste	<i>es!</i>	bud'!	<i>este!</i>	bud'te!
3.	<i>est</i>	je	<i>sunt</i>	jsou				

Infinitiv *esse* „být“. Pasivum sloveso *esse* nevytváří.

Přísudek jmenný se sponou

Stejně jako české „být“ má latinské sloveso *esse* často funkci spony v přísudku jmenném se sponou (např. „Petr **je** hodný“, „Jeho otec **je** učitelem“). Rozdíl proti češtině spočívá v tom, že jméno v přísudku („hodný“, „učitelem“) je v takových větách v **nominativu**.

čeština	Ženy	jsou	učitelkami.
	1. pád		7. pád
latina	<i>Fēminae</i>	<i>sunt</i>	<i>magistrae.</i>
	nominativ		nominativ